

*Брайченко С. Л.,
кандидат філологічних наук, доцент,
доцент кафедри інформаційної діяльності та медіа-комунікацій
Одеського національного політехнічного університету*

ЕКЗОТИЧНІ ЧОЛОВІЧІ ОСОБОВІ ІМЕНА У КОЛІ СУЧАСНИХ АНТРОПОНІМІЧНИХ УПОДОБАНЬ МЕШКАНЦІВ ОДЕЩИНИ

Анотація. Статтю присвячено лінгвістичній інтерпретації одного з основних класів антропонімів – особових імен, що функціонують у розмовному середовищі українців Одещини. Антропоніми вивчаються у соціолінгвістичному аспекті: аналізуються не реально вживані імена, а ті, що подобаються та суб'єктивно оцінюються як найкращі. У статті зосереджено увагу на рідковживаних чоловічих іменах, аналізуються причини їх непопулярності. Результати дослідження дають можливість прогнозувати майбутню динаміку реального вжитку імен.

Ключові слова: мовознавство, ономастика, антропоніміка, особові імена, антропонімічні уподобання, соціолінгвістичне вивчення, неофіційні форми імен, прогнозування, майбутня динаміка особових імен, екзотичні найменування.

Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок з важливими науковими чи практичними завданнями. Л.О. Белей справедливо визнає сучасну антропоніміку як «чітко структуровану галузь ономастичних студій з добре апробованим цілим комплексом методів дослідження, що дозволяє виявляти закономірності становлення та функціонування відповідних онімичних систем» [1, с. 3]. Однак не всі антропонімічні класи опрацьовані повно й рівномірно: вимагає глибшого та всебічного вивчення та найдавніший антропонімічний клас – власне ім'я людини. Останнім часом у дослідженнях антропонімістів, які вивчають особові імена статистично, визначаючи темпоральні зміни у часі й структурі іменника, вже давно з тривогою констатується його загальна тенденція до концентрації: дедалі менша кількість найменувань обслуговує більшу кількість новонароджених. Статистична структура сучасного іменника дозволила дійти висновку, що основна його риса – функціональна завантаженість, компактність, яка виявляється у зменшенні загальної кількості імен протягом останнього часу; «істотно звужилося коло рідкісних(одиничних) антропонімів» [2, с. 93].

У даному дослідженні проаналізовано не статистику вжитків, а сучасні антропонімічні уподобання мешканців Одеської області [3].

Аналіз останніх досліджень та публікацій з даної теми, виділення раніше частин загальної проблеми, котрим присвячується стаття. Українська антропоніміка за порівняно короткий період досягла значних успіхів. Активно та плідно вивчається клас особових імен, зокрема такими мовознавцями, як С.П. Бевзенко, П.П. Чучка, М.Л. Худаш, Л.Л. Гумецька, В.О. Горпинич, І.Д. Сухомлин, Р.Й. Кестра, М.О. Демчук, Г.П. Півторак, Л.Т. Масенко, Л.В. Кракалія, Л.О. Белей та інші. Їхню увагу здебільшого зосереджено на антропонімічній статистиці, на основі якої вивчаються як зміни у часі ста-

ну та структури антропонімічної системи, так та динаміка показників, що характеризують зміну не тільки уживаності певних особових імен, але й конкретних антропонімічних систем. Чимало праць названих вчених присвячено аналізу реально вживаних імен, які людина офіційно отримує при народженні. Ми ж пішли дещо іншим шляхом, досліджуючи не реально вживані імена, а ті, що подобаються, які респонденти різного віку вважають найкращими.

Матеріали та результати нашого дослідження стануть у пригоді при розробці теоретичних та практичних проблем ономастики. Вони сприятимуть окресленню загальної перспективи розвитку української антропонімії.

Мета пропонованої статті – проаналізувати рідкісні, екзотичні чоловічі найменування за ступенем їх суспільної оцінки, подаючи комплексний соціо- та психолінгвістичний аналіз факторів, що впливають на ставлення до імен сучасних українців різного віку.

Виклад основного матеріалу. Ми зупинимось на найрізноманітнішому та різнобарвному репертуарі раритетних чоловічих імен, які у списках антропонімічних уподобань згадуються не більше одного разу.

Джерелом фактичного матеріалу стали результати соціолінгвістичної практики студентів філологічного факультету Одеського національного університету ім. І.І. Мечникова. Кожен учасник практики зібрав від респондентів дані про 10 імен, які їм подобаються найбільше. Всього було проаналізовано 5000 анкет.

Розглянувши імена за ступенем їх суспільної оцінки, ми виявили, що у сукупності представники різних вікових груп назвали 230 разових чоловічих найменувань, що становить 24,5% загального обсягу антропонімічних симпатій. Наявність серед сучасних антропонімічних уподобань такої великої кількості раритетних найменувань підтверджує думку про те, що «загальноновживаних та загальноновідомих імен не так вже й багато» [4, с. 5]. Але, з іншого боку, сам факт існування численного загону таких непопулярних онімів доцільно розцінювати позитивно, бо збільшення сучасного іменника відбувається головним чином шляхом одиничних та рідкісних найменувань. Адже коло вживання імен останнім часом розширюється мало. Усе це підтверджується великою стійкістю моди, причини дії якої до тепер залишаються не дуже зрозумілими дослідниками. Досить цікавий та різноманітний репертуар, який пропонують сучасні респонденти в наших матеріалах, якоюсь мірою сприятиме у майбутньому зменшенню концентрації збіднілого нинішнього іменника.

За своїм складом антропоніми, які віднесені нами до складу разових, виявилися дуже різноманітними. Серед них найбільше зареєстровано старих календарних імен, їх народних

варіантів, що зафіксовані в офіційних (повних) та неофіційних формах та які не об'єднуються, а вважаються за окремі одиниці. У сукупності ступінь їх вжитку становить 25,1% усього обсягу даної групи імен. Вона містить такі найменування старого церковно-календарного фонду, як *Авраам, Агафон, Адріан, Аким, Ананій, Антоній, Булат, Валеріан, Вікентій, Геофіл, Геркулес, Гордій, Данько, Дормидонт, Домін, Євсей, Єрмолай, Захарій, Зінаїд, Іллян, Ісай, Іон, Капітон, Кир'ян, Клавдій, Купріян, Маковій, Максиміан, Марин, Марк, Мілентій, Назарій, Наній, Ніл, Овер'ян, Онисій, Пантелей, Парамон, Порфирій, Пімен, Прокл, Свідір, Северин, Соломій, Стасій, Тадей, Теофілат, Терень, Трифон, Улас, Федосій, Феофаній, Флор, Юзеф, Юліас, Юхрем, Якубо, Ярема та інші* (імена подаються у формі, зафіксованій в анкетах респондентів).

Отже, як бачимо, чимало старих календарних імен та їх народних форм користуються авторитетом серед сучасної молоді. У наш час вони нікому не нав'язуються, але не забуті молоддю, пройшли кризу бурі, витримали конкуренцію нових імен. Це дає підставу прогнозувати певну їх популярність у майбутньому ім'янареченні. Цілком можливо, що сьогодні більшість із тих людей, кому свого часу були дані незвичайні імена, ставши дорослими та зіткнувшись з проблемою вибору імені для своїх дітей, відмовляться від фантазій своїх батьків та віддадуть перевагу одному із давніх церковних найменувань. На цьому наполягає й О.В. Суперанська, рекомендуючи батькам «давати новонародженним в основному імена традиційного календарного списку» [5, с. 21].

Активно залучилися до складу сучасних антропонімічних симпатій й імена з виразно іншомовним забарвленням, що становлять 30,7% реєстру непопулярних імен. Численним та різнобарвним виявився їх репертуар: *Адоля, Алекс, Ардаш, Армен, Аурел, Гасан, Джеймс, Джек, Джо, Едгар, Едмунд, Елеонор, Ельзар, Ельнур, Еміль, Еміль, Ерест, Ерик, Жорж, Інгар, Карен, Ламін, Леонард, Луїс, Людовик, Марчелл, Махмуд, Меркурій, Модест, Муслім, Натан, Октавіан, Поль, Равик, Роллан, Себастьян, Семін, Серж, Тарзан, Тибор, Том, Томак, Томас, Фатьма, Франц, Франческо, Фреді, Шагін, Штефан, Юліас, Янек, Янкель, Януш та інші*.

Такий досить об'ємний фонд виразних іншомовних запозичень, зокрема їх присутність серед симпатій сучасної молоді, свідчить про те, що залучення іншомовних імен до нашої мови – цілком природний та виправданий процес. Він не заважає існуванню традиційних календарних імен. Наявність тих та інших в антропоніміконі шліфує нові найменування, які асимілюються іменними моделями нашої мови.

У наших матеріалах трапляються також автохтонні слов'янські найменування: *Броник, Звенислав, Казимир, Ладик, Любо, Ростик, Святополк, Ярик*.

Аналогічний якісний склад репрезентує й фонд жіночих рідкісних найменувань [6].

Отже, переважним критерієм вибору імені як найкращого у наших матеріалах є традиційність, на яку певним чином впливає та мода. Найчастіше мотиви найменувань пов'язані із соціально-історичними, культурологічними, естетичними, психологічними, рідше – релігійними факторами. Серед сучасних антропонімічних уподобань найбільше виявилось старих календарних імен, популяризації яких сприяють літературна

та усно-побутова поширеність, здатність утворювати колоритні квалітативні форми, через це найулюбленішими стали імена героїв відомих літературних творів, славетних діячів історії, науки, мистецтва тощо. Не менш важливим критерієм привабливості імені є і його милозвучність, легкість у вимові, наявність плавних звуків /м/, /л/, /н/, що створюють колорит м'якості, ніжності. За поняттям «краса імені» нерідко стоїть й захоплення оригінальними екзотичними найменуваннями із виразно іншомовним забарвленням.

Низький ступінь популярності демонструють соціально забарвлені найменування, передусім такі, що мають якусь установлену від'ємну конотацію: *Кузьма* (порівняння – Кузькина мати), *Сидір* (Сидорова коза) та інші, власні імена з непригаденим апелятивним значенням типу *Віорел, Декабрин, Октябрин*, що частіше нагадують прізвиська, імена-радянськи, які відтворюють більшовицьку атрибутику, найменування з нетиповими для української мови фінальними звуками типу *Анатоль, Джеймс, Поль* та іншомовні запозичення, погано узгоджені з нормами сучасної української літературної мови.

Перешкодою на шляху привабливості імені є і його довжина: *Венедикт, Дормидонт, Спиридон*.

Приваблює також вплив звучання імені. Отже, на ступінь привабливості оніма впливає й фоносимволіка, фонетика та форма антропоніма.

В наших матеріалах гармонія звучання та значення найменування допомагає їм вільно й широко функціонувати.

Висновки з дослідження та перспективи подальших пошуків у даному науковому напрямку. Таким чином, ми виявили, що склад разових чоловічих антропонімічних уподобань характеризується наявністю численного загону імен старого церковно-календарного фонду та екзотичних найменувань із виразно іншомовним забарвленням, що певною мірою дозволяє прогнозувати їх майбутню популярність, зокрема в реальному ім'янареченні. Такі результати дають підставу твердити, що в майбутньому реальний іменник значно розширюватиметься як за рахунок нових імен, так та завдяки збереженню в ньому церковно-календарних найменувань та їх народних форм, відбираючи з них найкращі, більш милозвучні. Це та стане нашим завданням подальших пошуків у даному науковому напрямку.

Література:

1. Белей Л.О. Українська літературно-художня антропонімія кінця XVIII – початку XX ст. : Автореф. Дис. ... д-ра філол. наук. Ужгород, 1997. 48 с.
2. Петрова Р.В. Динамика мужского имени г. Херсона. VI Республиканская ономастическая конференция. Тези доп. та повід. Одеса, 1990. Ч.2. С. 90–95.
3. Брайченко С.Л. Антропонімічні уподобання мешканців Одеської області України : лінгвістичний аналіз. Автореф. Дис. ... канд. філол. наук. Одеса, 1999. 18 с.
4. Карпенко Ю.А. Современное развитие русской ономастической системы. *Актуальные вопросы ономастики*. Київ, 1988. С. 3–14.
5. Суперанская А.В. Имя – через века и страны. Москва : Наука, 1990. 189 с.
6. Брайченко С.Л. Екзотичні жіночі особові імена у колі сучасних антропонімічних уподобань мешканців Одещини. *Науковий вісник гуманітарного університету. Серія «Філологія»*. Одеса, 2018. № 32. Т. 3. С. 16–18.

Брайченко С. Л. Экзотические мужские личные имена в кругу современных антропонимических предпочтений жителей Одесской области

Аннотация. Статья посвящена лингвистической интерпретации одного из основных классов антропонимов – личных имён, которые функционируют в разговорной речи украинцев Одесской области. Антропонимы изучаются с социолингвистической точки зрения: анализируются не реально употребляемые имена, а нравящиеся людям и субъективно оцениваемые как самые лучшие. В статье внимание сосредоточено на редко употребляемых мужских именах, анализируются причины их непопулярности. Результаты исследования дают возможность прогнозировать будущую динамику реального употребления имён.

Ключевые слова: языкознание, ономастика, антропонимика, личные имена, антропонимические предпочтения, социолингвистическое изучение, неофициальные формы имён, прогнозирование, будущая динамика личных имён, экзотические мужские имена.

Braychenko S. Exotic male personal names among modern anthroponymy preferences of inhabitants of Odessa region

Summary. The article dwells upon linguistic interpretation of one of the main classes of anthroponyms – personal names that function in common usage of the Ukrainian in Odessa region. Anthroponyms are studied from the sociolinguistic point of view: not really used words are analyzed but the words that people prefer as well as the words that are subjectively considered to be the best. The article focuses on rarely used, exotic male names and analyzes the reasons for their unpopularity. The research of the modern anthroponymy preferences allows finding out social importance of names and their role in the national anthroponymy fund enrichment.

Key words: study of language, linguistic, onomatology, anthroponimics, personal names, anthroponymy preferences, sociolinguistic study, informal forms of names, forecasting, future dynamics of personal names infrequent male names, exotic feminine personal names.